

Barlanglakók a Balaton partján

A Balatonnak csaknem félszázadon át nevezetessége volt az öreg Simon István, ismerte őt csaknem mindenki, aki a Balaton partjait járogatta; ott lakott az aligai völgy torkolatánál egy *lik*-ban (a barlang balatoni neve) s talán ez volt az összes nevezetessége; ezért nevezték el barlanglakónak, ezért keresték fel, bámulták meg, írtak róla hírlapokban. Az aligai partok a balatonfőkajári határban vannak és Simon István maga is egyik törzsökös kajári család tagja volt.

Magam is többször felkerestem az öreget barlanglakásában, jól esett neki, hogy engem is bámulói és ünneplői közé számíthatott, s ilyenkor el-elmondogatta történetét; ezt az 1848. évvel kezdte, amikor ő már legényember volt; a szabadságharcban való részesedését, ahányszor találkoztam vele, annyiféleképpen adta elő; annyi bizonyos, hogy mikor az öreg 1849 őszén a partba jött lakni, tanácsos volt neki egy időre az emberek elől visszahúzódnia. Itt *lik*-at ásott magának a pontusi korú homokos agyag partba, jó magasan, mintegy húsz méterre a Balaton tükre felett, hogy messzire ellásson, s mert rajongott a halászatért s abban az uraság jóvoltából senki sem korlátozta, ott is maradt állandóan 4-7 éven keresztül. Felesége gyermekeivel együtt a faluban élt, hozzájuk ő maga ritkán látogatott be, úgy nevelte őket, hogy azok jártak ki ő hozzá.

Mikor utoljára jártam az öreg Simonnál, a partban két barlangja volt, mindegyiknek külön deszkaajtója nyílt a gypes térségre. Az egyik szoba volt, falai simára sávozva s fehérre meszelve; benne ágy, láda, székek, *sparhelt*, a falakon tükör, óra s néhány vakablak a mindenféle viczik-vaczak számára. A másik helyiség konyha volt sütőkemenczével. Mindkét helyiség füstlyuka az ajtó felett nyílt s a kiszálló füst jó magasan kormosra festette a sziklát. Hát biz ez a barlanglakás nem valami biztonságos, a part le-leszakad, s az öreg Simonnak is ez már az ötödik *lik*-a. Tanyája négyszer omlott be s mindig újat kellett csinálnia.

Ilyen barlanglakás a Balaton mellékén több is volt és van ott, ahol az ilyenek ásására alkalmas pontusi homokos agyag fordul elő. A barlanglakások legnevezetesebb fészke a Balaton-mellékén, Kenesén volt.

Amint Kenese faluból lesétálunk a Balaton partra s azt az utat követjük, mely lent a parton a szőlők alatt a fürdőtelephez vezet, legott szemünkbe tűnik, hogy a partoldalban, mely itt legmagasabb pontján 71 méterrel van a Balaton tükre felett, egész sor barlang van. A part e

részét *Magas partok*-nak, vagy *Partfős*-nek, a barlangokat *Tatár-likak*-nak mondják. Annak a meredek falnak, amelyben e likak vannak, a magassága felső peremétől az aljában levő törmelékletig mintegy 40 méter, s ebben a barlangok, szám szerint kilencz, különböző szintájokban vannak elhelyezve.

E barlangok közül hatot alulról el lehet érni s a nép is jól ismeri, ismételten átkutatta, de nem talált bennök semmit; a hagyomány azt tartja róluk, hogy a törökdúlás idején a nép ezekbe menekült, ami azonban egyáltalában nem igaz, mert ezek a barlangok semmi védelmet sem nyújthattak s mert egyenkint csak épen akkorák, hogy egy-egy család megférhet bennük. A többi három barlang azonban érintetlen volt, emberemlékezet óta nem járt abban senki, mert *az életét teszi rá, a ki oda be akar jutni*.

Erről a háromról a hagyomány persze még merészebb, ezek a tulajdonképeni *Tatárlikak*

, a nép ezekbe rejtette kincseit, mikor a tatár verte az országot. Épp ezért e három barlangot ki kellett kutatni. Abban állapotunk meg, hogy a part felső pereméről kötélén fognak leereszteni az egyes barlangokba.

Az első legfelső barlang meglehetősen kicsiny volt, falai vakolatlanok, emberi nyom nélkül.

A második barlang már nagyobb, keleti felében tűzhely volt, nyugati felében vakablakszerű mélyedések, a mennyezet füstös. A harmadik barlang egyik falán az agyagba befaragott következő betűket lehetett látni: *Csi JA*. És ezek a betűk egyszerre sok mindent megmagyaráztak. Addig, amíg a néppel a barlangokról általánosságban beszéltem, képzeletük a tatárokig kalandozott el, most, hogy a betűket felolvastam előttük, egyszerre megoldották, hogy azok a kenesei Csiker János nevének kezdőbetűi, legott emlékeztek arra is, hogy Csiker bizony a partban lakott s most is ott lakna, ha – a tömlöczben nem ülne. És most már emlékeztek az első, ma még megközelíthető barlangok lakóira is, akiket innen közigazgatási úton költöztettek ki, mert az itt lakást a part folytonos omlása életveszélyessé tette. Ez az omlás a Balaton pontusi homokos agyagból való magas partjain a tóvíz alámosása és elmarása következtében minden magasabb vízállás alkalmával gyakran megújuló jelenség, s ha ezt a barlangok szintájaival s azokkal, a miket a barlangoknál észleltünk, összekapcsoljuk, a Magas-partok barlangjainak története minden regényességét elvesztve, rideg egyszerűségben bontakozik ki előttünk.

Nyilvánvaló, hogy a barlangokba az emberek – férfiak, asszonyok és gyermekek nem kötélén ereszkedtek le, sem létrákon nem másztak fel, nem is volt e barlangoknak valami titokzatos bejárójuk, ilyennek sehol nyomára nem akadtunk, mert hiszen ezek állandó emberi lakhelyül csak úgy szolgálhattak, ha rendes úton vagy ösvényen hozzájuk lehetett férni. A dolog úgy áll,

Barlanglakók a Balaton partján

Írta: Jankó János

2021. április 14. szerda, 00:00 - Módosítás: 2021. április 21. szerda, 16:41

hogy az az omlási lejtő, mely ma a legalsó barlangok száját félig elfedi, régebben sokkal magasabb volt, amikor persze a többi mai barlang még nem volt meg. Szóval a partomlásoktól, partcsuszamlásoktól függött a barlanglakások sorsa is.

Részlet Jankó János: *A Balaton parti lakosság néprajza* című művéből.

Forrás: Vasárnapi Újság L. évfolyam 4. szám, 1903. 57-58.

https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/VasarnapiUjsag_1903/?query=vas%C3%A1rnap%C3%A1j%C3%A1g&pg=64&layout=s